

Література:

1. Государственные преступления / В. А. Владимиров и др. Москва : Вища школа, 1961. 214 с.
2. Про судову практику у справах про контрабанду та порушення митних правил : постанова Пленуму Верховного Суду України від 03.06.2005 р. № 8. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0008700-05#Text> (дата звернення: 21.05.2021).
3. Вирок Оболонського районного суду м. Києва від 4 берез. 2019 р., судова справа № 756/7687/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80282553> (дата звернення: 21.05.2021).
4. Федосеев А. А. Понятие контрабанды по советскому таможенному и уголовному праву. *Правоведение*. 1962. № 1. С. 81–92.
5. Коземаслов Д. В. Контрабанда: уголовно-правовые аспекты : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Москва, 2002. 183 с.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ В УКРАЇНІ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Олійник О. С.

*доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри кримінального права
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

Реформування органів кримінальної юстиції. Реформування органів кримінальної юстиції може бути здійснено успішно виключно у разі реалізації комплексного підходу, що буде включати формування системи органів дізнання, досудового розслідування та внесення змін до кримінального процесуального законодавства з метою забезпечення засад незалежності правоохоронних органів, ефективного контролю та залучення громадян до судочинства.

Основні напрямками реформування доцільно провести на наступних напрямках:

1. Розширення форм здійснення кримінального провадження;
2. Формування система органів дізнання та досудового розслідування;
3. Формування чітких засад досудового розслідування;
4. Розмежування та конкретизація форми здійснення нагляду за досудовим розслідуванням прокурорами;

5. Визначення сфери та форм судового контролю слідчими судьями за здійсненням досудового розслідування.

Форми здійснення кримінального провадження. З метою розвантаження, збалансування та забезпечення доступу громадян до правосуддя доцільно забезпечити існування наступних форм здійснення кримінального провадження:

Розгляд справ приватного обвинувачення. Визначити категорію кримінальних правопорушень, у яких досудове розслідування не проводиться. До них можуть бути віднесені проступки передбачені ст. 125, ч. 1 ст. 126, 129, 132, ч. 1 ст. 133, 138, ч. 1 ст. 139, ч. 1 ст. 185 та низка інших (з числа передбачених 477 КПКУ) України.

Основні риси розгляду справ приватного обвинувачення: 1) дізнання, досудове слідство у справах цієї категорії не проводиться; 2) за заявою особи може бути проведено опитування, огляд місця події, витребувано документи, оглянуто предмети, проте без прийняття процесуального рішення по суті кримінального правопорушення. Такі матеріали можуть бути витребувані судом та досліджені під час судового розгляду справи; 3) підставою для початку розгляду справи є заява потерпілої особи або її представника (законного представника), що має відповідати конкретним вимогам, встановленим КПК з викладенням фактичних обставин та їх кваліфікації. До неї долучаються документи на підтвердження обвинувачення, відомості про осіб, яких заявник бажає викликати в судові засідання в якості свідків, інші відомості, які можуть бути використані в якості доказів в такому кримінальному провадженні; 4) до розгляду таких проваджень прокурор та правоохоронні органи не залучаються. Проте від них може бути витребувано наявну інформацію і матеріали, зібрані за заявою особи, яка звернулася до суду з заявою у формі приватного обвинувачення; 5) виклик свідків, особи щодо якої подано заяву (розпочато судом кримінальне провадження) здійснюється на підставі судових викликів (повісток), вручення яких здійснюється заявником, його представником, самостійно або через приватного виконавця; 6) санкція за кримінальні порушення, що підлягає розгляду у формі приватного обвинувачення обмежується штрафом та відшкодуванням завданої шкоди потерпілому. Штраф може бути замінено судом, який постановив рішення у разі його несплати на іншу міру покарання (арешт, громадські, виправні роботи); 7) гонорар, сплачений представнику заявника, потерпілого, адвоката підлягає відшкодуванню (заявнику) потерпілому за рахунок особи, визнаної винною;

Обґрунтування: Запровадження спрощеного розгляду дріб'язкових справ не лише розвантажить органи досудового розслідування, дізнання, прокуратуру та суд через розгляд чисельних скарг, клопотань, а й наблизить громадянина до суду, надасть йому можливість

самостійно і на власний розсуд формувати позицію обвинувачення та доводити свою правоту. Такий підхід був свого часу ефективний за нормами КПК 1960 та існує зокрема в законодавстві Іспанії і деяких інших країнах ЄС.

Доцільно також метою забезпечення ефективного використання такого підходу, КК доповнюється статтею про кримінальну відповідальність особи, яка ухиляється від одержання судового виклику (повідстки) або після його одержання не з'явилась в суд без поважних причин. Розгляд справ такої категорії здійснюється судом як справи приватного обвинувачення або за власною ініціативою під час здійснення судового розгляду цієї справи по суті з винесенням рішення під час розгляду або одночасно з постановленням рішення по суті справи.

Спрощена процедура розгляду справ, що стосуються кримінальних правопорушень проти правосуддя. Під час розгляду судом кримінальних проваджень, незалежно від форми їх розгляду, судом, будуть встановлені факти вчинення злочину проти правосуддя, безпосередньо під час розгляду або одночасно з винесенням рішення по суті справи виносяться вирок по вказаному кримінальному правопорушенню.

Основні риси: 1) дізнання, досудове слідство не проводяться; 2) вирок (рішення) ухвалюється на підставі доказів, одержаних під час розгляду провадження судом; 3) засудження особи відбувається на підставі рішення винесеного під час розгляду основної справи по суті або одночасно з винесенням у ній рішенням; 4) у такому порядку можуть бути розглянуті справи про: відмову давати свідчення, дача завідомо неправдивих свідчень, завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину, неповага до суду, приховування документів, осіб та інші перешкоджання здійсненню правосуддя або інше ухилення від виконання законних вимог суду; 5) засуджена за вказане кримінальне правопорушення особа вправі оскаржити його в апеляційному порядку;

Обґрунтування: швидке та своєчасне винесення рішення про кримінальні правопорушення, що посягають на правосуддя суттєво вплине на рівень авторитету суду, забезпечить належну поведінку учасників кримінального процесу.

Дізнання. Дізнання здійснюється у справах про проступки, що не відносяться до справ приватного обвинувачення або у яких прокурор прийме рішення про необхідність проведення дізнання.

Основні риси: 1) правом проведення дізнання наділені особи, уповноважені на виконання функцій держави і ними можуть бути спеціально уповноважені працівники підрозділів національної поліції, органів фіскальної та митної служби, військова служба правопорядку, підрозділів з надзвичайних ситуацій, підрозділи прикордонної служби,

служби безпеки, а також капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні та інші органи, яким закон надає такі повноваження, керівники дипломатичних установ – у справах про кримінальні правопорушення, вчинені на території таких установ; 2) дізнання проводиться у справах про проступки; 3) у разі виявлення ознак злочину, провадження невідкладно але не пізніше ніж наступного дня через прокурора передається до органу досудового слідства. За наявності, спір про підслідність вирішується прокурором; 4) дізнання не передбачає можливості проведення обшуків житла, НС(Р)Д.

Досудове розслідування. Досудове розслідування проводиться у справах про злочини а також про проступки, якщо вони пов'язані з розслідуваними злочинами.

Дізнання та досудове слідство може бути розпочато та проведено за фактами вчинення проступків чи злочинів, що посягають на статеву свободу та недоторканість людини а також про злочини, об'єктом посягання яких є власність юридичних осіб приватного права, лише за заявою потерпілої особи, її представника та законного представника.

Система та структура органів досудового розслідування повинна виглядати наступним чином.

Органи дізнання:

1) Спеціально уповноважені працівники підрозділів національної поліції у справах про кримінальні проступки, підслідні національній поліції;

2) Спеціально уповноважені працівники органів фіскальної служби у справах про проступки у господарській сфері;

3) Спеціально уповноважені працівники органів митної служби у справах про проступки, пов'язані з контрабандою;

4) Співробітники військової служби правопорядку у справах про проступки, вчинені військовослужбовцями, особами призваними на військову службу, а також усі проступки вчинені на території військових частин, їх об'єднань;

5) Спеціально уповноважені працівники підрозділів з надзвичайних ситуацій у справах про кримінальні проступки, пов'язані з порушенням правил протипожежної безпеки та пов'язані з ними;

6) Спеціально уповноважені працівники підрозділи прикордонної служби у справах про проступки пов'язані з порушенням державного кордону;

7) Спеціально уповноважені працівники підрозділи служби безпеки у справах, пов'язаних з порушенням державної таємниці;

8) Капітани морських суден, що перебувають у далекому плаванні та керівники інших органів, підрозділів, яким закон надає такі повноваження у справах про проступки, вчинені на території суден, місць дислокації органів, підрозділів;

9) Керівники дипломатичних установ у справах про кримінальні проступки, вчинені на території таких установ.

Тут ми виклали лише частину положень, які стосуються визначення напрямків реформування правоохоронної системи України.

Система органів досудового розслідування складається з органів:

1. **Слідчі підрозділи Національної поліції** (підслідність: кримінальні правопорушення проти власності, кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи,) – окрім кримінальних правопорушень, які відносяться до особливо тяжких; кримінальні правопорушення;

2. **Бюро досудових розслідувань**, яке підпорядковується Генеральному прокурору України (підслідність загальна і спеціальна): будь-яке кримінальне правопорушення може розслідуватися за рішенням уповноваженого прокурора; спеціальна: перелік статей (кримінальні правопорушення в сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг; кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України; особливо тяжкі кримінальні правопорушення проти життя і здоров'я особи; тяжкі та особливо тяжкі кримінальні правопорушення проти власності, де предметом виступає державне та комунальне майно; особливо тяжкі кримінальні правопорушення у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інші кримінальні правопорушення проти здоров'я населення; кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканості державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації; особливо тяжкі кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку; кримінальні правопорушення проти правосуддя, окрім тих, що безпосередньо вирішуються судом; кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби; кримінальні правопорушення проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку).

3. **Слідчі фінансової поліції (фінансова розвідка)** (кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, ст.258-5 КК Фінансування тероризму).

З метою забезпечення ефективного розслідування та мінімізації спорів про підслідність необхідно впровадити наступні правила розмежування підслідності між органами досудового розслідування:

1. Бюро підслідні всі кримінальні правопорушення.

2. Кримінальні провадження про одиничні злочини підслідні тому слідчому органу, до якого він віднесений.

3. У разі вчинення двох чи більше кримінальних правопорушень, підслідність у них визначається за найбільш тяжким кримінальним правопорушенням.

4. Кримінальні правопорушення, підслідні Бюро, не можуть передаватись до інших органів досудового розслідування.

5. Питання визначення предметної підслідності вирішується прокурором.

6. Територіальна підслідність визначається керівниками органів досудового розслідування.

1. Форми судового розгляду.

Розвантаження судових органів та збільшення рівня довіри до них може бути у разі впровадження низки нових форм розгляду та підвищення ефективності існуючих.

Розгляд кримінальних проваджень може здійснюватися:

1. Розгляд справ на підставі угод.

Доцільно:

1. Виключити з діючого законодавства положення, яким останні розмежовуються на угоди про примирення та угоди про визнання винуватості. У разі наявності у справі потерпілої особи, угода може бути укладена прокурором лише за її згодою. У тому числі і щодо тяжких і особливо тяжких кримінальних правопорушень;

2. Угода про проступки і кримінальні правопорушення середньої тяжкості укладаються прокурором незалежно від волі і думки потерпілого;

3. Кваліфікація кримінального правопорушення в угоді визначається прокурором самостійно.

4. Суд не дає оцінку правильності кваліфікації таких кримінальних правопорушень та доведеності вини по ним.

5. Під час затвердження угоди обов'язок суду полягає виключно у тому, щоб переконатися в усвідомленні обвинуваченої особи щодо правової природи угоди, її наслідків, змісту та порядку відбування узгодженого сторонами покарання, правових наслідків в разі ухилення від відбування покарання.

6. Вирок, винесений на підставі такої угоди не підлягає оскарженню в апеляційному порядку, його може бути скасовано лише в порядку перегляду за нововиявленими обставинами.

2. Спрощений розгляд судом справ, про кримінальні правопорушення, що посягають на правосуддя.

Основні риси.

1. Під час розгляду кримінального правопорушення по суті, у разі вчинення учасником кримінального процесу наступних кримінальних правопорушень: відмова від дачі показів, дача завідомо неправдивих доказів, неповага до суду, ухилення від явки до суду, приховування документів, осіб та інші перешкоджання здійсненню правосуддя або інше ухилення від виконання законних вимог суду, завідомо неправдиве повідомлення про вчинення злочину.

2. Суд під час розгляду кримінального провадження або одночасно ухваленням рішення по суті може визнати винною та засудити особу за вчинення таких кримінальних правопорушень.

3. В разі наявності на думку суду підстав для проведення дізнання або досудового розслідування по таким фактам, матеріали судового засідання можуть бути направлені прокурору для організації досудового розслідування чи дізнання.

3. Розгляд справ приватного обвинувачення.

Обов'язок доведення вини по такій категорії справ покладається на заявника, його представника, законного представника. Виклик осіб, вручення повісток може здійснюватися заявником, його представниками або приватними виконавцями за дорученням суду. Підтвердження належного вручення повісток може бути: особистий підпис, вручення під відеозапис або через електронну адресу особи, зареєстрованої в програмі «ДІЯ».

4. Повний розгляд справ.

Такий порядок передбачає проведення в повному обсязі судового слідства з дослідженням письмових речових доказів, допитом свідків, експертів. Перед початком дослідження доказів суд з участю сторін провадження досліджує докази на предмет їх допустимості. Визнані судом докази недопустимими не досліджуються під час судового слідства та сторони не вправі на них посилатися під час судових дебатів.

5. Розгляд справ судом присяжних.

Судом присяжних можуть бути розглянуті кримінальні провадження про тяжкі та особливо тяжкі злочини та корупційні злочини, при наявності відповідного клопотанням зі сторони захисту чи обвинувачення.

6. Форми здійснення нагляду за досудовим розслідуванням органами прокуратури

В законодавстві мають бути чітко розмежовані повноваження прокурора як процесуального керівника у конкретному кримінальному провадженні та прокурору керівника прокуратури, який займає адміністративну посаду.

З метою розвантаження процесуальних керівників та слідчих суддів, необхідно виключити трьохланкову схему прийняття процесуальних рішень, чітко розмежувавши при цьому які рішення має право приймати слідчий, прокурор, слідчий суддя.

Нагляд керівника прокуратури не може передбачати постійне втручання в хід досудового розслідування, яке здійснюється підпорядкованим йому процесуальним керівником.

Керівник прокуратури не вправі давати вказівки прокурору, слідчому чи оперативному підрозділу у конкретному кримінальному

провадженні, погоджувати чи відмовляти в погодженні щодо проведення будь-яких слідчих дій чи прийняття процесуальних рішень.

За наявності підстав для скасування процесуальних рішень підпорядкованого прокурора, в разі проведення неефективного досудового розслідування, істотного порушення прав та інтересів громадян, юридичних осіб, незаконне рішення може бути скасоване лише з одночасною передачею такого кримінального провадження іншому прокурору чи до прокуратури іншого рівня чи до іншого структурного підрозділу.

Повноваження керівника прокуратури при здійсненні нагляду за досудовим розслідуванням не може включати продовження строків досудового розслідування, повідомлення про підозру, доцільності проведення обшуків чи негласних слідчих розшукових дій

Права прокурора (керівника прокуратури) мають бути обмежені наступними повноваженнями:

1. визначення прокурора чи групи прокурорів в кримінальному провадженні

2. зміна прокурора (групи прокурорів) у кримінальному провадженні виключно за наявності підстав, встановлених законодавством для відводу

3. скасування незаконних постанов з одночасним усуненням прокурора від процесуального керівництва у кримінальному провадженні

4. одержувати інформацію про хід розслідування кримінального провадження в обсягах, що не зашкодять досудовому розслідуванню

5. повноваженнями керівника органу прокуратури наділяються виключно: керівник прокуратури та його заступники. Не можуть бути наділені такими повноваженнями керівники структурних підрозділів органів прокуратури.

7. Сфера судового контролю слідчими суддями за здійсненням досудового розслідування.

Реформування судового контролю за досудовим розслідуванням маж бути здійснено у таких напрямках:

1. визначити, що за конкретним кримінальним провадженням судовий контроль здійснюється визначеним слідчим суддею, інші слідчі судді вправі здійснювати судовий контроль лише к в порядку заміщення такого судді у разі перебування останнього у відпустці, на лікарняному та у інших випадках офіційної відсутності на робочому місці

2. відкритий розгляд слідчим суддею клопотань обмежується випадками: обрання запобіжного заходу; накладення чи скасування арешту на майно; розгляд скарг та клопотань сторони захисту.

3. розгляд клопотань про надання дозволу на проведення обшуків, тимчасові доступи, НСРД проводяться у спрощеному порядку без проходження через загальну канцелярію, автоматичний розподіл,

виклик сторін. Слідчим суддею у таких випадках може прийматися рішення шляхом проставлення підпису на підготовленому слідчим або прокурором документі.

4. слідчий суддя, розглядаючи скарги на дії або бездіяльність, рішення прокурора чи слідчого зобов'язаний прийняти рішення по суті скарги (клопотання). У разі скасування незаконного рішення, постановляє своє рішення по суті питання.

5. Слідчими суддями ведеться документообіг по провадженням, що перебувають у сфері їх нагляду.

6. Зменшити кількість рішень, на прийнятті яких уповноважений виключно слідчий суддя. Наприклад особисте зобов'язання, порука як захід забезпечення кримінального провадження. Розмір застави також може визначатися стороною захисту і прокурором, якщо мова не йде про тримання під вартою. Доцільно замість трьохланкової системи прийняття рішень, чітко розмежувати сфери відповідальності слідчого судді та прокурора.

ОБОВ'ЯЗКОВІСТЬ ВАКЦИНАЦІЇ ВІД COVID-19: ПРАВОВЕ ОБґРУНТУВАННЯ ВІДМОВИ І ПОДАЛЬШИЙ ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ ЩОДО ЗБЕРЕЖЕННЯ СВОГО ЗДОРОВ'Я

Риженко І. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри цивільно-правових дисциплін
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Почтар С. Г.

*студентка 3 курсу юридичного факультету
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука
м. Рівне, Україна*

Сьогодні український інформаційний простір переповнений інформацією про вакцинацію від COVID-19. Яку варто обрати, чи обов'язково вакцинуватися, які побічні ефекти і ускладнення – від пліток, фейків і заяв політиків до думок різноманітних експертів і порад